

MELLAN SKÖLDARNA

NR 22 - JUNI 2008

KÄRA MEDLEMMAR

Styrelsen har nu nöjet att sända ut ännu ett nummer av släktföreningens medlemsblad, denna gång det 22:a i ordningen. Det är ungefär ett år sedan sist och det finns en hel del att meddela.

Så vill styrelsen pålysa nästa ordinarie släkthemöte, som enligt vår tradition skall äga rum våren 2009. Det blir också en del aktuell information, t ex om 200-årsminnet av kriget mot Ryssland 1808 - 1809 och i anslutning till detta ännu ett avsnitt av Hans Widdings berättelse om Schildtarna i Västerbotten. Det blir en lägesrapport från sökandet efter spår av Schildtarna i Småland och slutligen kommer också inbetalningskort för vår anspråkslösa medlemsavgift.

ORDINARIE SLÄKTHEMÖTE VÅREN 2009

Styrelsen har börjat förbereda nästa släkthemöte och studerat 2009 års almanacka men ännu inte fastställt datum. Våra förslag är den 28 mars eller den 24 april. Beslut om exakt datum skall styrelsen fatta i höst. Som bekant är det svårt att finna en lämplig dag mellan vårens många helger.

Liksom tidigare kommer mötet att hållas i Stockholm, och styrelsen letar nu efter en trevlig lokal som kan passa vår förening. Vi har ju en god tradition med att finna fina lokaler - vem minns inte med glädje Kastellet och Södertorn!

Vi ber nu Er att notera dessa två datum och invänta besked om vilket av dem som blir bäst. Så snart som möjligt kommer detta att kunna avläsas på vår webbsida.

VÅR VAPENBILD FELAKTIGT ÅTERGIVEN

Möjligen har ytterligare någon uppmärksam medlem gjort samma upptäckt som vice ordföranden, nämligen att släktens vapenbild återgivits felaktigt i ARTE & MARTE nr 1, 2007. Felet återfinns också i 2007 års Adelskalender.

Där har den mittersta av ginbalkens tre småsköldar återgivits röd i stället för att som det skall vara: alla tre sköldarna blå. Felet har även kunnat ses på Riddarhusets hemsida.

I två skrivelser till Riddarhuset har vice ordföranden påpekat felet och fordrat att de rättas till snarast. Vi har även föreslagit en notis om detta i ARTE & MARTE, med förklaring och ursäkt. Det har sedan dess kommit ett vänligt brev från Riddarhuset, som nu ändrat på hemsidan och infört en rättelse i nästa ARTE & MARTE.

SCHILDTARNA I TJUST

I förra numret av "Mellan Sköldarna" berättade Ulrika Kjerrulf om den resa till norra Småland som hon tillsammans med sin syster Gunilla och svägerska Anna-Lena gjorde våren 2006.

Syftet med resan var att finna uppslagsändar till att leta fram fakta och minnen från den period på omkring 175 år då Schildtar i några generationer ägde gårdar i denna trakt som kallas Tjust. De var ättlingar till den svenske stamfadern Jürgen Schildt och hans maka Anna Kruus på Årby gård i Rasbokils socken i Uppland.

Sedan dess har Ulrika och Gunilla fortsatt att öka sina kunskaper om gårdarna Kulltorp, Syserum och Hjortö, och trakten däromkring. De har samlat uppgifter om Schildtarna som bodde där och deras öden och gjorde i juni 2007 en andra, något längre resa till Tjust. Det har visat sig vara ganska svårt att hitta spår efter dessa Schildtar. En viktig orsak är att så lång tid förflutit sedan deras tid och att spåren därför bleknat. En annan är att de inte var några av sin tids berömdheter som av sin samtid närmare omskrivits eller avporträtterats. De var snarast ganska vanliga småadelsfamiljer som levde sina liv på några av många mindre herrgårdar på den småländska landsbygden.

Systrarna har nu bestämt sig för att avsluta detta projekt och är som bäst i färd med att sammanfatta det insamlade materialet i skriven form. Avsikten är att detta skall presenteras för bland andra föreningens medlemmar i någon form - möjligen som programslag vid det kommande släktmötet.

Ett påtagligt resultat av besöken i Tjust är att vi funnit Adam Schildts begravningsvapen i Tuna kyrka och kunnat sätta igång en process som i bästa fall leder till att vapnet får en välbehövlig restaurering under år 2009. Om detta har redan kunnat läsas i förra numret av "Mellan Sköldarna", nr 21 .

En angenäm förhoppning är att det skall kunna ordnas en utflykt för släktföreningens medlemmar till Tjust, när vapnet i all sin återvunna glans återuppsatts i Tuna kyrka. Ett besök som skulle omfatta en rundtur i bygden och besök på de forna Schildtska gårdarna.

200-ÅRSMINNET AV SVERIGES SISTA KRIG

I år är det 200 år sedan det finska kriget 1808 - 1809 utkämpades. Den 21 februari 1808 gick Ryssland som en följd av storpolitiska förvecklingar in i Finland. Sverige var mycket illa rustat för att stå emot ett anfall och sedan det starka Sveaborg redan i början av maj utan strid överlämnats till fienden kunde inte något verkligt motstånd bjudas.

På kort tid drevs den svenska armén ut ur Finland och slutet av kriget utspelades i trakterna kring Umeå, bland annat med drabbningarna vid Sävar och Ratan.

Det sorgliga efterspelet kom med freden i Fredrikshamn den 17 september 1809. Genom fredsvillkoren förlorade Sverige sin östra rikshalva, landet stympades, något som svenskarna länge hade svårt att förlika sig med.

För Finland, som nu blev ett ryskt storfurstendöme med en privilegerad ställning inom det stora ryska väldet, har däremot avskiljandet från Sverige setts som början på landets fulla självständighet, något som dock inte uppnåddes förrän 90 år senare, 1917.

200-årsminnet av allt detta kommer att firas på olika sätt i de tre berörda länderna. Krigshändelserna liksom följderna av kriget kommer att belysas i ny forskning, utställningar och andra manifestationer under 2008 och 2009.

Då kommer vi säkerligen att få möta andra bilder av kriget än dem som förmedlats genom Johan Ludvig Runebergs versepos Fänrik Ståls sägner. Detta utkom 1865 och har för många i de äldre generationerna varit en kär läsning och bidragit till att glorifiera krigsinsatserna.

Ätten Schildt blir två

För adliga ätten Schildt nr 282 innebar skilsmässan mellan Sverige och Finland att ätten delades i två grenar; den svenska och den finska. Detta som en naturlig följd av att Schildtar i Sverige och Finland kom att bo och leva i två olika länder. Schildtar bosatta i Finland sedan

århundraden blev naturligtvis kvar och med tiden medlemmar i det finska Riddarhus, som inrättades år 1818. Där immatrikulerades de gamla ätterna i den ordningsföljd de haft i det svenska Riddarhuset och ätten Schildt med nr 24.

År 1862 kunde den finska adeln efter många års planerande ta i bruk sin nya Riddarhusbyggnad, belägen strax intill Senatstorget i Helsingfors. Om det finska Riddarhuset finns mer att läsa i "Mellan Sköldarna" nr 18.

Under 1900-talet har grenar av den finska ätten Schildt flyttat över till Sverige och tagit säte i det svenska Riddarhuset.

SCHILDTARNAS VÄG TILL DET NORDLIGA SVERIGE DEL VII

Under denna rubrik har förmedlats den nu ganska omfattande berättelsen om hur en gren av den svenska ätten Schildt kom att bli bofast i Västerbotten under närmare 200 år. Vi har i sex avsnitt kunnat följa familjernas bistra öden på olika officersboställen och under det hårda liv i fält som väntade när männen kallades ut i krig.

I det senaste avsnittet som återfinns i nr 20 har berättelsen nått fram till upptakten till det försvarskrig som Sverige utkämpade i Finland för 200 år sedan.

Hans Widding har lämnat en utförlig beskrivning av krigshändelserna, som fordrar utrymme i flera avsnitt i vårt medlemsblad. Han har också skrivit en kortare version, en sammanfattning av Carl Ulrik Schildts deltagande i det finska kriget. Carl Ulrik Schildt, född 1772 i Nederkalix, har i de senaste avsnitten varit berättelsens huvudperson. Vi väljer nu att återge denna berättelse som visar hur krigsrörelserna tedde sig för en enskild officer:

Vårvintern 1808, då Ryssland gick till anfall mot Finland var Carl Ulrik Schildt 36 år och chef för 1:a bataljonen eller Livbataljonen av Västerbottens regemente. Bataljonen bestod av indelta soldater från i huvudsak nuvarande Norrbotten. Regimentets 2:a bataljon leddes av majoren C A Ulfhielm. Regementschef var översten och generaladjutanten J. Bergensträhle.

Livbataljonen med sin chef major Carl Ulrik Schildt samlades i början av mars 1808 för avmarsch mot Uleåborg, dit truppen anlände 18-21 mars. Den svenska hären var vid denna tidpunkt på fullt återtåg från söder. Bataljonen marscherade nu söderut efter kusten och mötte där den 31 mars de retirerande svenska trupperna vid Kalajoki, halvvägs mot Jakobstad.

Livbataljonen beordrades den 4 april att ingå i överste Fahlanders detachement och kom då att med denna retirera norrut. Redan efter tre dagar blev det nya omfördelningar och Livbataljonen kom att tillhöra 5:e brigaden under general Johan August Sandels befäl. Hela denna brigad bestod av 2 850 man infanteri, 100 man kavalleri, 50 man artilleri samt 475 man ur flottans armé.

Under tiden april-september gick de svenska trupperna till offensiv och återerövrade stora delar av Finland. Sålunda lyckades 5:e brigaden den 12 maj återta Kuopio, ca 30 mil från Uleåborg. Det var en framskjuten styrka på 180 man, varav ett 80-tal från Livbataljonen som utförde denna bragd, som även understöddes av finska bönder. Förlusterna blev små; 2 dog och 300 fångar togs. Huvuddelen av brigaden kom fram först den 21 maj, men Sandels sände redan den 13 maj 300 man som förstärkning till den framskjutna styrkan, som nu var på väg mot S:t Michel. Av dessa kom 150 man från Livbataljonen. Befälhavare var kapten K.W. Malm. Detta företag betecknades av överbefälhavaren Klingspor som det briljantaste som svenska trupper på långa tider gjort.

Stora ryska förstärkningar på detta frontavsnitt tvingade den 5:e brigaden att dra sig tillbaka och den 20 juni återerövrades Kuopio av ryssarna. Svenskarna stod nu norr om Kuopio vid Toivola, vilket visade sig vara ett gott strategiskt läge. Sandels idé var att här binda så stora

ryska styrkor som möjligt och han lyckades för en tid hålla stånd med 2 000 man mot ryssarnas 6 000 man.

Den 30 juni riktade ryssarna ett större anfall mot Toivola och ett 20-tal man från Livbataljonen dödades eller sårades. Ett dagbesked den 6-7 juli visade att bataljonen nu decimerats till 499 man, varav 331 var i tjänst, 13 platser vakanta och mer än 150 man sjuka. Så länge Toivola kunde hållas var läget gynnsamt för den svenska huvudhären som fanns vid Lappo och senare vid Alavo. Men den 28-30 september besattes Toivola av ryssarna.

Sandels hade i ett brev till general Adlercreutz skrivit att det för eftervärlden måste te sig som en gåta att man i tre och en halv månad kunnat hålla en så öppen och besvärlig position med tanke på det lilla försvaret och den stora övermakten i trupp som ryssarna förfogade över. Den ryske befälhavaren här var Michael Barclay de Tolly, den senare så omtalade hjälten från tåget över Kvarken.

Den 10 oktober fick Sandels besked från högkvarteret om det fördrag i Lochteå om stillestånd som general Klingspor den 25 september ingått med den ryske befälhavaren Buxhövden. Då hade svenska trupper under Adlercreutz befäl vid kusten avverkat slagen vid Jutas den 13 september (seger) och vid Oravais den 14 september (nederlag).

För Sandels var detta fördrag en stor besvikelse eftersom det innebar att han tvingades omgruppera sina styrkor till ett sämre läge och det var härigenom som han hamnade vid Virta bro. Den linje som svenskarna skulle befinna sig vid gick vid Lesti sjö till Idensalmi kyrka. Denna nya gruppering av det svenska försvaret omdöptes till nummer 4.

Stilleståndet från fördraget i Lochteå skulle upphöra den 27 oktober kl 13 men redan kl 12 anföll ryssarna - deras klocka var ju en timme tidigare än den finska! Det berättas att ryssarna skulle ha kommit helt överraskande till bron om inte en svensk officer under rekognoscering mot ryssarna stött på några ryska officerare som han blivit bekant med tidigare under stilleståndet. De frågade honom nu om han inte var väl långt från sina trupper, då tiden ganska snart rann ut för stilleståndet. Måhända hann han slå larm innan fienden bröt ned på bron. I varje fall tycks Sven Duva ha blivit larmad.

Förlusterna vid striderna vid Virta bro blev för svenskarna 300 döda och sårade, för ryssarna 900-1 000. Bland dem var generalen och fursten Dolgoruki, en nära vän till tsar Alexander. Fursten begravdes senare i S:t. Petersburg.

Nytt stillestånd med ryssarna slöts redan den 19 november i Olkijoki. Då stod de svenska trupperna ända framme vid Uleåborg, inte långt från den nuvarande svenska gränsen. Återtåget mot Sverige var alltså ett faktum. De svenska trupperna marscherade norrut i mindre enheter och Uleåborg utrymdes den 29 november 1808. De första ryska enheterna anlände dit redan den 28 november, men det högtidliga intåget ägde rum först den 4 december.

I enlighet med fördraget i Olkijoki överläts under stilleståndstiden hela Finland till fienden. Gräns blev Kemi älv och stilleståndet skulle utgå en månad efter den dag då den svenska armén passerat gränsen mellan Finland och det egentliga Sverige - en gräns som gick mellan Torne och Kemi älvar. Nu förenades de bägge bataljonerna från Västerbottens regemente och kom att ingå i den 2:a svenska brigaden. Den 12 december 1808 samlades Livbataljonen vid Karjalahti by, ett par mil sydost om Kemi för marsch till Vuona by, en knapp mil väster om Torneå. Den 14 december avgick Livbataljonen till Nikkala, dit även den 2: bataljonen anlände följande dag. Regementet var nu samlat och ställdes under befäl av majoren Carl Ulrik Schildt. Enligt generalorder skulle regementet gå till Umeå. Det bestod nu av 200 man under gevär. Åderlåtningen var en följd av bedrövliga förhållanden under återtåget och regementet organiserades nu på en bataljon. Under dessa förhållanden kunde disciplinen knappast upprätthållas och enbart ur överstelöjtnantens kompani rymde 34 man i Nikkala. Från hela armén rymde 313 man under december 1808 och 50 i januari 1809.

Genom order från kungen, Gustaf IV Adolf, godkändes den 1 januari 1809 överbefälhavarens förslag att samtliga regementen skulle hemförlovas. Eftersom Västerbottens regemente redan den 18 december återgått till sina rotar, kom endast finska soldater att hysas i förläggningarna, bortsett från det lantvärn som fanns som garnison i Umeå.

Den 21 januari 1809 fastställde kungen en ny indelning av trupperna i Norrland, varvid de på rotarna hemförlovade soldaterna ur Västerbottens regemente skulle tillhöra 1:a eller Finska fördelningen med generalmajor Adlercreutz som befälhavare och Piteå som kvarter.

Vapenstilleståndet i Olkijoki uppsades till den 18 mars 1809. Kriget kunde påbörjas igen efter fyra dagar. Mycket hände dessa dagar: 1) Kungen avsattes, 2) Ryssarna anföll Sverige över Kvarken från Vasa mot Umeå, 3) Ryssarna anföll Sverige över Åland mot Roslagen.

Den 22 mars kom order om ny omorganisation av norra armén. Detta skapade förvirring i befälsföringen och när stilleståndet sades upp av ryssarna den 18 mars kom Västerbottens regemente så att hänga i luften. Med fyra dagars varsel kunde striderna börja den 23 mars, kl 5 fm. Frågan var nu om Västerbottens regemente skulle lyda under Cronstedts befäl eller Gripenbergs? Regimentet hade beordrats samling den 18 mars varvid 1:e majorens kompani med rotarna närmast gränsen skulle samlas i Torneå. Övriga skulle samlas i Kalix vid kyrkstugorna.

Efter en del strider och rykten om Umeås fall skrev så generalmajor Hans Henrik Gripenberg under den så kallade Kalix-konventionen den 23 mars. Västerbottens regemente, som ännu inte hunnit samlas fullt ut, fick nu order att göra halt där de befann sig. Carl Ulrik Schildt erhöll först den 30 mars en avskrift av konventionen. Han mottog även order från general Cronstedt, att regimentet skulle hemförlovas. Schildt beslöt att handla enligt Cronstedts order, nämligen att återgå till rotarna, men att där ligga i beredskap, vakter skulle utsättas vid förråd samt att något hedersord till ryssarna att inte vidare göra tjänst under kriget icke fick avges.

Därmed var Livbataljonens vidare deltagande i detta krig avslutat!

Carl Ulrik Schildt fick den 19 maj mottaga Svärdsorden (RSO) och befordrades i oktober 1814 till överstelöjtnant i armén samt beviljades avsked ur tjänst 1819. Dessförinnan deltog han i byggandet av Södertälje kanal 1813 och hann med att delta i det korta kriget mot Norge 1814 vid platser som Eda skans, Lier, Skotterud och Medskog. Han dog i Skellefteå 1823, 56 år gammal.

Hans ende son Johan Ulrik kom som 15-årig sergeant med i kriget och blev tillfångatagen vid *affaires* vid Yttervik vid Skellefteå den 15 maj 1809, då ryssarna tågade söderut från Kalix till Umeå. Liksom sin far deltog han i byggandet av Södertälje kanal 1813 och i fälttåget i Norge, där han av sin regementschef fick betyget "utmärkt skicklighet".

Johan Ulrik Schildt dog i Storkåge, Skellefteå 1835, endast 42 år gammal, efterlämnande 10 barn. Bland dem fanns söner Oscar, Mauritz och Conrad vars barnbarnsbarn nu är aktiva medlemmar i vår släktförening.

MEDLEMSAVGIFTEN

Med detta blad sänder vi en avi för inbetalning av medlemsavgiften till vår förening. Den är enligt släktnötets beslut oförändrad 100 kronor, en förhållandevis liten summa, men dock av största betydelse för vår lilla förening. Vi vill gärna behålla alla våra medlemmar och Du säkrar Ditt medlemskap bäst genom att så snart som möjligt verkställa inbetalningen av årsavgiften.